

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Фаїзов Анатолій Вікторович, доцент кафедри фінансового права та фіскального адміністрування Національної академії внутрішніх справ, к.е.н., доцент
Сьоміна Інна Василівна, курсант III курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх

Успішна реалізація суспільної функції публічних закупівель потребує чіткої організації системи функціонування та контролю, створення дієвої нормативно-правової бази, яка б відповідає європейським стандартам закупівельної діяльності, сприяла забезпеченню раціонального витрачання бюджетних коштів та не допускала зловживань у цій сфері.

Система публічних закупівель, яка сформувалася в Україні після переходу національної економіки на ринкові засади функціонування була вкрай не ефективною і дискримінувала саму роль цього інструмента в економічних процесах. Недосконалість правового підґрунтя створила передумови для формування корупційних схем, які завдавали мільярдних збитків. Внаслідок цього, сформувалася точка зору, що метою правової політики у сфері публічних закупівель є боротьба з корупцією. Проте, не тільки недопущення зловживань є основною ціллю формування нової системи закупівель, а й розвиток конкуренції на ринках, яка забезпечить акцептування найбільш економічно вигідних пропозицій в інтересах суспільства. Крім того, тендери в усьому світі є одним із найбільш важливих регуляторів економіки – стимулів розвитку національного виробництва [3].

Як свідчить європейський досвід, використання електронних систем закупівель є ефективним інструментом, що підвищує підзвітність та прозорість у сфері публічного управління та адміністрування, формує конкурентний бізнес-клімат та стимулює ділову активність.

Електронна система закупівель повинна гарантувати недискримінацію, рівні права під час реєстрації всім заінтересованим особам, вільним доступ до інформації,

її обмін та збереження, непорушність даних про учасників та їхні пропозиції, забезпечувати конфіденційність їх розкриття. Система повинна функціонувати таким чином, що ні держава, ні адміністратор не могли здійснювати вплив на учасників процедури закупівлі [2]. В Україні перехід на електронну систему ProZorro було здійснено в 2016 р. за сприяння громадської організації «Transparency International Ukraine».

Проте, законодавство, яким було запроваджено електронні аукціони, сприйнялося господарською спільнотою неоднозначно та не усунуло всі негативні ризики. Зокрема, слід виокремити низку проблем, зумовлених вадами нормативно-правових приписів, через які виникають корупційні та інші зловживання [4].

По-перше, для процедур публічних закупівель, проведення перевірки пропозицій учасників на відповідність кваліфікаційним та іншим технічним вимогам відбувається після визначення переможця за результатами аукціону [5]. В той же час як європейський законодавець дотримується наступний підходів до проведення електронних аукціонів: кваліфікаційний відбір учасників передуює початку його проведення; не всі предмети закупівель доцільно придбавати в порядку електронного аукціону, насамперед, це стосується контрактів на виконання робіт, надання послуг, які мають складних характер реалізації; у порядку аукціону можна придбавати продукцію, характеристики якої придатні для автоматичної (кількісної) оцінки без розгляду замовником та які можна відобразити в цифрах або відсотках. Тому, враховуючи європейський досвід, доцільно буде запровадити торги з обмеженою участю. Процедура буде застосовуватись для закупівель, які потребують обов'язкової попередньої оцінки технічних й фінансових можливостей учасників. Оголошуючи таку процедуру, замовник повинен буде оприлюднити спочатку всі кваліфікаційні критерії, методику їх оцінювання та мінімально допустимий рівень показників. За результатами попереднього відбору до участі будуть запрошувати не менше трьох учасників, які подаватимуть пропозиції вже із зазначенням ціни та серед яких буде проводитися аукціон. Згідно з Директивою 2014/24/ЄС від 26.02.2014р. торги з обмеженою участю застосовуються у випадках,

коли замовник першочергово орієнтується на якість, а не лише на ціну, особливо це важливо при закупівлі послуг і виконанні робіт певного рівня складності [1].

Крім того, практика закупівель показує, що орієнтація лише на ціновий критерій має певні недоліки. Занижена ціна пропозиції – індикатор корупційних ризиків, адже вона може не враховувати потенційні затрати на експлуатацію та обслуговування предмета закупівлі в майбутньому, або ж створює ризик перегляду договору в бік підвищення ціни. З метою врахування вищезазначених недоліків, експерти радять ввести в законодавство поняття «аномально низька ціна» – переможна цінова пропозиція, що на понад 40% відрізняється від середнього значення тендерних пропозицій на початковому етапі аукціону або на 30% – від наступної пропозиції. У такому разі замовник буде мати право вимагати обґрунтування такої низької ціни. Якщо учасник такого обґрунтування не надасть, то його пропозиція буде відхилятися. Також доцільне застосування концепції «життєвого циклу», коли крім цінового критерію беруться до уваги й інші витрати замовників під час використання предмету закупівлі [8].

По-друге, онлайн-аукціон не в усіх випадках забезпечує акцепт замовником найдешевшої пропозиції на ринку, що зумовлено комплексом причин, основними з-поміж яких є такі: значна кількість постачальників не беруть участі у тендерах через часті звернення замовників з вимогою знизити ціну (скорочення фінансування); можлива легальна відмова замовника від закупівлі у разі відсутності подальшої потреби у відповідному товарі (послuzі, роботі); за загальним правилом замовники не здійснюють попередню оплату за поставлену продукцію [5, с.44-54].

По-третє, поширеною проблемою для замовників є невідповідність продукції, що поставляється переможцями тендерів, документації торгів. Для запобігання таким випадкам необхідно надати можливість закріплювати в тендерній документації вимогу про обов'язковість надання переможцем аукціону зразків продукції.

Таким чином, незважаючи на здобутки функціонування національної системи закупівель, тендерна практика свідчить про низку недоліків пов'язаних з процесом оцінювання конкурсних пропозицій, доцільністю застосування процедур,

критеріями відбору їх учасників та формує передумови для подальшого вдосконалення організаційно-правового механізму функціонування вітчизняної тендерної системи.

Список використаних джерел:

1. Збірник директив ЄС з питань державних закупівель [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://eupublicprocurement.org.ua/wpcontent/uploads/2015/02/eu-pp-directives-compendium_ukr.pdf.
2. Електронний майданчик «Держзакупівлі.Онлайн» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dzo.com.ua/>.
3. Chigudu D. Public procurement in Zimbabwe: issues and challenges. Journal of Governance and Regulation. 2014. Vol. 3, issue 4. P. 21–26 [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.researchgate.net/publication/procurement_in_Zimbabwe_and_challenges.
4. Горин В. Фінансові аспекти системи державних закупівель. Вісник КНТЕУ. 2011. № 6. С. 65–73.
5. Олефір А. О. До проблеми правового регулювання публічних закупівель. Медичне право. 2016. № 2 (18). С. 44–54.
6. Олефір А. О. Правозастосовні проблеми публічних закупівель як механізму інвестування. Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 1 (9).: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/64237>.
7. Газета «Аптека.online.ua» Андрій Олефір ст. Проблеми державних закупівель і нова правова політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.apteka.ua/article/316649>.
8. Фаїзов А.В. Організаційно-правові засади функціонування системи публічних закупівель в Україні. А.В. Фаїзов /Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Випуск IV. Економічні науки – Чернівці: Ант Лтд. – 2018 –С. 26-33.